

A világkereskedelem érdekesebb tengerentúli és exotikus fáí

(Befejező közlemény.)

írta: dr. Tomasoovszky Imre ny. miniszteri tanácsos.

22. Mahagoni.

Egyetlen egy amerikai, jobban mondva tengerentúli fafaj sem adott okot annyi tévedésre, kicserélésre, szédelgésre, visszaélésre, mint a Mahagoni.

Mahagoni név alatt régebben egy gyűjtőfogalmat értettek. A fafajok egész sorozata került a kereskedelembé Mahagoni* név alatt. U. i. a valódi Mahagonihoz több hasonló fafaj fordult elő, s innen származott a sok félreértés, illetve visszaélés. Mahagoni rendkívül értékes anyagánál, tetszetős színénél és az iparművészeti célokra alkalmas voltánál fogva a fakereskedelemben valóságos bűvös szó lett s kedvelt annyira, hogy az e névvel forgalomba hozott áruk mind elkelték. Időnek kellett eltelni, míg a varázslatos Mahagoni szó egy meghatározott, teljesen körülírt és pontosan megismerhető fafaj nevét képviseli.

Most már aztán a tévedések, félreértések és visszaélések megszűntek és a Mahagoni fafaj is elfoglalhatta azt a díszes helyet, melyet előkelő és kitűnő minőségénél, tetszetős színénél és értékénél fogva méltán megillette.

A Mahagoni-fára legelső ízben azok az angol hajóácsok voltak figyelmesek, kiknek 1597-ben Trinidadban egy angol hajót kellett kijavítani. Ők megcsodálták e különös fának fényét, gyönyörű erezetét és keménységét. Gibbon angol kapitány fivérének néhány pallót küldött belőle Londonba. Ez aztán ácsoknak adta

* L. Dr. Escherich György müncheni professzor előadását „A kameráni erdők titka” címen. (Nemz. Ujság 1927, II. 4. (27. sz.) Szerző.

oda, kik azt aztán egy asztalosnak juttatták, ki azokból egy gyönyörű gyertyatartót készített. Ezután a Mahagoni gyorsan elterjedt úgyannyira, hogy az 1753. évben Jamaikából mintegy 14.763 m³ mahagoni került kivitelre.

Rendesen 25—30 m. magasra növvő, sokszor 2 m. vastagságot elérő fák. Hazája a *nyugatindiai szigetek* és *Középamerika*. Mahagoniban különösen gazdag *Honduras*, *San-Domingo* és *Mexikó*. Ezenkívül *Afrikában* és különösen *Szudánban* fordul elő.

A fa kemény, nehéz, sűrű, finom, könnyen simítható, eleinte barnássárga, majd sötétbarna, végül pedig csaknem fekete, selyemfényű, tükörrostoktól és a sok likacstól vonalazott, gyakran csikolt vagy lángos rajzú. *Ezért legfinomabb és legkedveltebb* a Mahagoni fája.

Rovar nem bántja. Belőle drága bútorok és gyönyörű furnirok készülnek.** Fájával számottevő kereskedést üznek.

A *Mahagoni rendesen a tropikus őserdő remetefája* (az őserdőben egymagában szokott előfordulni), *ezért a beszerzése nagy nehézséggel van egybekötve*. Leszámítva az erdőben uralkodó nagy hőséget, az alkalmatlan moskitokat, 1—1 törzs, bár 70—100 láb magas és 8—10 láb átmérőjű, a folyondárok, indák, élősdű növények között hozzá utat kell vágni, néha mértföldekre. *Minthogy a Mahagoni levelei júniustól januárig vörösésbarna színűek, az erdő sűrűségéből kitűnnek*.

Az 1724. év óta, mint kiviteli cikk szerepel a Mahagoni. *Főpiaca ma is London*. Az *angolok a Mahagoni-kereskedelmet monopolizálják*.

Rendesen 3—10 m hosszú és 25—60 cm vastag törzsrészekben és igen sokszor bárdoltan, rönkökben hozzák kereskedésbe.

Az 1911. évben mintegy 130.000 tons árut hoztak Európába. Ebből a mennyiségből: Angliába mintegy 85.000 tons; Németországba 25.000 tons; Franciaországba 15.000 tons, Hollandiába és Belgiumba 5000 tons jutott.

Származását illetőleg: Afrikából 70.000 tons; Honduras és Guatemalából 17.000 tons; Mexikóból 14.000 tons; Cubából

** A budai kir. palota vendéglakosztályában, az ú. n. krisztinavárosi szárnyépületben van a mahagoni étterem, melynek falburkolata, mennyezete mahagoni fából készült, a benne elhelyezett bútorokkal együtt. L. Vigand: „Budapest útmutató”-ja c. művet! Szerző.

25.000 tons és a maradvány 3000 tons különféle helyről érkezett.

A Mahagonifának, épúgy, mint az exotikus fáknak legveszedelmesebb ellensége a *tengeri fúrókagyló* (*Teredo navalis* L.) melyről részletesen a *Turpentine* tárgyalásánál szóltunk. Ezt azzal lehet elkerülni, ha a Mahagonit nem raktározzuk a dagálynak kitett tengerparton, hanem száraz helyről rögtön a hajóba rakatjuk be.

Nagy károkat okoz még az ú. n. Szijács fúrókagyló, a „*Splintwurm*” is, mely az exotikus fák szijácsait rongálja.

A kereskedelemben a Mahagoninak következő 3 fajtát árulják.

1. A *valódi Mahagoni*, melyet a *Swietenia Mahagoni Jacq.* fája ad. Mint fennebb láttuk, Nyugat-Indiában, Mexikóban és Közép-Amerikában honos. Neve *Gerard von Swieten* híres holland orvosról lett elnevezve, ki Mária Terézia királynőnek udvari orvosa volt és akinek a wieni botanikus kert is igen sokat köszönhet.

Főleg mint: *kubai, jamaikai, haiti, yukatani, tabaskói, lagunai, nicaraguai, panamai, st.-domingói, porto-platai, porto-endsi és handurasi mahagoni* kerül a kereskedelembe.

2. Az *afrikai mahagoni* (nem valódi mahagoni) „*Kailcedraholz*” néven ismeretes, főképen szivardobozok készítésére használják. Származása még nincs tisztázva.

Afrikából különben különféle fafajokat afrikai mahagoni néven hoznak igen sokszor forgalomba.*

3. Az *ausztráliai* vagy *fehér Mahagoni*, melyet egy *Eucalyptus* faj fája ad, „*Bastardmahagoni*”-nak és „*Koloniamahagoni*”-nak is nevezik.

Végül megemlítjük, hogy a Mahagoni-t a benne levő

* Afrikából még a következő nevű Mahagonik is kerülnek a világkereskedelemben forgalomba:

1. Kamerun—Sapeli Mahagoni (gömbölyű alakban),
2. Cap—Lopez Mahagoni (gömbölyű faalakban),
3. Port—Gentil Mahagoni (gömbölyű alakban),
4. Edisse Mahagoni (gömbölyű alakban),
5. Nigeria—Sapeli Mahagoni (4 élűre bárdolt alakban),
6. Accra Mahagoni (4 élűre bárdolt alakban),
7. Grand-Bassam Mahagoni (gömbölyű alakban),
8. Aboudikrou Mahagoni (4 élű állapotban) stb.

L. I. F. Müller et Sohn A. G. Hamburg, 1926. évi márc hó 24-re hirdetett „Magán-aukció” tudósítását!

Szerző.

bélsugarak alakja, fekvése, vastagság, nemkülönben a sejtek nagysága, színe szerint Herbert Stone, „*The Timbers of commerce and their identification*” című művében a következőleg különbözteti meg:

a) *a bélsugarak orsóalakúak*, néhány sejt fekete tartalommal. Ilyenek: az afrikai mahagoni, főképpen az Axim, Assinee, Lagos, Laguna, Oga stb.

b) *a bélsugarak vonalozottak*, egyes sejtek fekete tartalommal, ilyenek: Panama, Tabasco és Mexikói Cedarok.

c) *A bélsugarak középszerűen nagyok, durvasejtűek*, fekete vagy sötét tartalom nélkül; ilyenek: a Panama, San-Domingo és Cuba Mahagoni;

d) *bélsugarak aránytalanul magasak*; fekete tartalom nélkül; ilyenek a Bermuda, Honduras és Tabasco mahagonik;

e) *bélsugarak aránylagosak*, fekete sejttartalom nélkül; ilyen a Caoba.

23. Citromfa.

Fáját a *Citrus medica* L. (a citromfa) szolgáltatja. Fája lassan nő, világoszöld és igen kemény.

Hazája Délázsia; de Európa déli vidékein is megnő.

Főképpen furnirok készítésére kedvelik a fáját, de az esztergályos munkáknál és sétatálcák készítésénél is felhasználják.

A narancsfának (*Citrus Aurantium* L.) fáját is e néven hozzák kereskedelembe. (Orangebaum.)

24. Zebrafa.*

Rendkívül értékes és a műasztalosság által előszeretettel alkalmazott s főleg furnirokra készített fa, melyet gyakran „Zircotaholz” néven is árulnak.

Eredete ismeretlen még, de annyit tudunk róla, hogy Dél-amerikából, Guyanából hozzák kereskedelembe.

A fa kemény, nehéz és rendkívül szép színjátéka miatt (a

* A pálmafákat is „Zebraholz” néven jelölik meg sokszor. (A datolya-, kokos-, tabago- és Palmyra-pálmaféléket): „Marmorholz” név alatt a Zebrafának egy másik fáját — különböző viola, barna, szürkibarna s néha rózsaszín árnyalattal — hozzák kereskedelembe. Ez a fa kemény, nehezen gyalulható, de szépen politurozható s esztergályozható.
Szerző.

róka-vörös színtől egész fekete hosszanti csíkokkal) főleg bera-
kott munkákra és a sétatálcá és ernyőkészítésekre használják.
Súlyra árulják.

25. *Orange.*

Északamerikai Egyesült Államok Arkansas tartományában
növő *Maclura aurantiaca* Nutt. fája, mely hazájában 8—10 m.
is elér.

A fa kemény, ruganyos, tartós, narancsszínű, mely a leve-
gőn rendszeren megbarnul. Gazdasági eszközöket, keréküllőket,
vasúti talpfákat és az indiánok pedig nyilakat készítenek belőle.
Utcakövezésre is alkalmazzák.

Nálunk rendszeren csak cserje marad, eleven sövénynek hasz-
nálják. A kalocsai érseki erdőbirtokon belőle igen szép törzsű
fák is vannak.*

Gyönyörű színű fájából furnirokat készítenek. „Maclura-
holz” néven árulják sokszor.

26. *Padouk.*

A *Pterocarpus Indicus* nevű, Indiában, a Sunda-szigete-
ken és Dél-Kínában honos fa.

A fa elég nehéz, könnyen megdolgozható, politurozható és
tartós. Színe világos és sötétvörös alapszínen barnás vonalo-
zással.

Furnírokra, zongorabillentyűkhöz, kefehátnak és berakó
munkákhoz igen keresett.

A kereskedelemben ismeretes:

a) az *afrikai padouk* (Korrallenpadouk), mely 3—5 m. h.
és 30—80 cm v. rönkök alakjában kerül forgalomba;

b) a *valódi birmai padouk*, melyet tarka erezettségéről lehet
felismerni; bárdolt állapotban hozzák kereskedelembe;

c) a *keletindiai padouk*, melyet intenzív vörös színe és fi-
nom struktúrája jellemez. Gömbölyű és bárdolt állapotban is
árulják.

Ujabb időkben Afrikából még a következő tengerentúli fák
is jönnek a világkereskedelemben:

* Szabó István kalocsai erdőmérnök közlése szerint.

<i>Sipo</i> (gömbölyű)	<i>Assia</i> (gömbölyű)
<i>Nkonok</i> (gömbölyű)	<i>Doussie</i> (gömbölyű)
<i>Evino</i> (gömbölyű)	<i>Niove</i> (4 élű)
<i>Abachi</i> (gömbölyű)	<i>Ekonka</i> (gömbölyű)
<i>Tiama</i> (gömbölyű)	<i>Bilinga</i> (4 élű)
<i>Framire</i> (gömbölyű)	<i>Bongossi</i> (gömbölyű)
<i>Avodiére</i> (4 élű)	<i>Bubinga</i> (gömbölyű, kemény)
<i>Niongon</i> (4 élű)	<i>Iroko</i> (gömbölyű) minőségben.

*

Mint érdekes és a kereskedelemben elég gyakran előforduló tengerentúli és exotikus fákat *végül* a következőket említjük még meg:

1. *Blue gum*. Az Uj-Délwalesben és Tasmaniában honos kékeszöld levelű *Eucalyptus globulus* L.-nak halványkékes színű, szíjas és igen tartós, s főleg a kikötő-építkezésekhez használt fája. Leveleiből és fiatal kérgéből hazájában lázellenes gyógyszer készítenek.

2. *Red-gum*-nak nevezik az 1847. év óta ismertté lett és Dél-Ausztráliában tenyésző *Eucalyptus rostrata* rendkívül tartós, sötétbarna, hajóépítéshez, vasúti talpfának, telegrafoszlopoknak, s utcaburkolatra használatos fáját.

3. *Gelbholz* néven a luxusbútorok készítéséhez kedvelt s Dél-Afrikában honos *Elaeodendron croceum* fáját hozzák kereskedelembé.

4. *Blauholz* a Dél-Amerikában és Mexikóban tenyésző *Hämatoxylon Campecheanum* fája.

5. *Ironbark*. Az *Eucalyptus paniculata*, mit *White Ironbark* és az *Eucalyptus crebra*, mit *Narrow-leaved-Ironbark* néven is neveznek, s mik Kelet-Ausztráliában honosak, a fája. Kikötő-építkezésekhez, vasúti talpfának és különféle oszlopok részére kiváló fa.

6. *Broad leaved Ironbark*, az *Eucalyptus siderophloia* és a *Red Ironbark*, az *Eucalyptus sideroxylon* fája. Alkalmazásuk, mint az *Ironbark*é.

7. *Karri*. Az *Eucalyptus diversicolor* fájának kereskedelmi neve. Az 1863. óta Nyugati-Ausztráliából forgalomba került faanyagot főleg utcaburkolásra használják. *A világ legmagasabb*

lombfája, 120 m magasságot és 4—5 m átmérőt is képez. Sokszor 90 méter magasságig ágtszta.

8. *Moa* néven a teakfa egyik surrogatumát hozzák be Ausztráliából.

9. *Moabi* néven a kereskedelemben az afrikai körték fáját nevezik.

10. *Primavera*. Növényi eredete ismeretlen. Annyi bizonyos, hogy Közép-Amerikából származik; fájának színe világosfehérsárgásbarna. Bútorgyártásra igen kedvelt. Rendesen 3—4 m h. és 30—40 cm vastag darabokban árulják.

11. *Quebracho*. Fehér-, sárga- és vörösszínű Quebrachot ismernek. Ezek közül az ú. n. vörös quebracho (*Q. colorado* az, melyet Európába leginkább hoznak. Rendkívül kemény, tartós, 20% cserzőanyagot tartalmazó fája van. Belőle cserkivonatot készítenek.

12. *Rosenholz* néven Braziliából, továbbá Kelet- és Nyugat-Indiából hoznak be különböző eredetű és méretű fát, melyet gyönyörű színénél és illatánál fogva luxuscikkek és parfümök készítésére használnak fel.

*A brazíliai rózsafát a *Physocalymma scaberrimum*;*

*a kanári rózsafát a *Convolvulus scoparius*;*

*a keletindiai rózsafát a *Dalbergia latifolia*, s végül*

*A jamaikai rózsafát az *Amyris balsamifera* szolgáltatja.*

13. *Santál*. A Kelet-Indiában, Ceylonban és Sziámban honos *vörös szantálfának* (*Pterocarpus santolinus*) és a *fehér vagy sárga szantálfának* (*Santalum album*) a fája. Rendkívül kemény, nehéz, szépen politúrozható. Gyapjú- és bőrfestésnél, asztalos- és esztergályos-munkáknál kedvelik.

A fehér vagy sárga szentálfából legyezőket, dobozokat készítenek, faragómunkákra, s kellemes illatánál fogva füstölőszerűl is használják. Belőle készül a keletindiai „Szantálolej”. A párzi nők Indiában éjjel-nappal szantálfával tartják fenn az általuk imádott tüzet.

14. *Spotted Gum*. A Kelet-Ausztráliában honos *Eucalyptus maculatá-nak* a víz- és hídépítkezéseknél alkalmazott fája. Színe világos, sárgásbarna. Megnö 50 m magasra és 1—2½ m vastagságra is.

IRODALOM.

- American Forestry*: Vol. XXI. September 1915. No. 261. „The Longleaf Pine.”
- Dr. Amerigo Hofmann: „Aus den Waldungen des fernen Ostens.” Wien, 1913.
- L. Beissner: „Handbuch der Nadelholzkunde.” Berlin, 1891.
- „Cocobolo” by Samuel J. Record and George A. Garratt New-Hafen, 1923.
- Déchy Mór: „Kaukázus”. Budapest, 1907.
- Fekete Lajos és Magócsy Dietz Sándor: „Erdészeti növénytan.” II. kötet. Budapest, 1896.
- „Führer und Wegweiser durch Hamburg.”
- Gubányi Károly: „Ausstrália”. 1913.
- Dr. Karl Geyer und Dr. Heinrich Mayr: „Die Forstbenutzung.” 10. Aufl. Berlin, 1909.
- Dr. Karl Gayer und Dr. Ludwig Fabriczius: „Die Forstbenutzung.” 12. Aufl. Berlin, 1921.
- Sig. Gayer: „Die Holzarten und ihre Verwendung in der Technik.” Hannover, 1912.
- „Hamburgs-Handel im Jahre 1913. Sachverständigen Berichte, herausgegeben auf Veranlassung der Handelskammer, Hamburg, 1915.
- „Hamburgs-Handel und Schiffart im Jahre 1913.” Statistische Übersichten, herausgegeben vom Handelsstatistischem Amt. Hamburg, 1914.
- Hamburg und seine Bauten unter Berücksichtigung der Nachvorstädte Altona und Wandsbeck, 1914. Herausgegeben vom Architekten- und Ingenieur-Verein zu Hamburg. Hamburg, 1914.
- Dr. Hollendoner Ferenc: A fenyőfélék fájának összehasonlító szövetana. Budapest, 1913.
- Leopold Hufnagl: „Handbuch der kaufmännischen Holzverwertung und des Holzhandels.” 3-te Auflage. Berlin, 1910.
- Dr. h. c. Leopold Hufnagl: Handbuch der kaufmännischen Holzverwertung und des Holzhandels. 5. Auflage, Berlin, 1918.
- E. Larisch: „Nutzholzlieferende Holzarten.” Wien, 1910.
- „Les Forêts.” Institut International D'Agriculture Rome 1924. Service de la statistique generale (Assemblée Générales (1924).
- Dr. Heinrich Mayr: „Fremdländische Wald- und Parkbäume für Europa.” Berlin, 1906.
- Dr. H. Mayr: „Die Waldungen von Nordamerika.” München, 1890.
- I. F. Müller et Sohn A. G. „Privat-Auktion” című, 1926. évben megjelent tudósítása. (Az 1926. év márc. hó 24-re.)
- „Nemzeti Ujság” 1927. évf. 27. sz.
- Dr. F. W. Neger: „Die Nadelhölzer (Koniferen) und übrigen Gymnospermen. (Sammlung Göschel), 1919.
- Péchy Dezső: „A külföldi fanemeknek hazánkban való telepítéséről.” Budapest, 1903.
- F. A. Sohst hamburgi fanagykereskedő cég levelei és „Vorratsliste überseischer Hölzer.”
- Julia Ellen Rogers: „Tree Guide.” Garden City, N. J. and Toronto, 1922.
- „Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich.” Fünfunddreissigster Jahrgang 1914. Berlin, 1914.
- Herbert Stone: „The timbers of commerce and their identification.” London, 1904.
- Dr. Szilády Zoltán: „Növénytan”. Nagyenyed, 1918.
- „Tolnai Világlexikona” V. kötete. Budapest, 1914. VIII. kötete. Budapest 1919.

Troschel: „Der Bohrwurm und seine Bedeutung für den Hafenbau.“
(Zeitschrift des Verbandes Deutscher Archit. und Ingenieur.
1913. p. 103.)

H. Vespermann: Bauhölzer und ihre Verbreitung im Welthandel. Leip-
zig und Berlin, 1914.

Vigand: „Budapest Útmutatója.“ 1927.

Ernst Wiehe: „Fremde Nutzhölzer.“ Bremen, 1912.

Dr. Hubert Winkler: „Botanisches Hilfsbuch.“ Wiesmar, 1912.

„Wiener Allg. Forst und Jagdzeitung“ 1927. évf. Nr. 27. p. 161.

Dr. Julius Wiesner: „Die Rohstoffe des Pflanzenreiches.“ 2. Auflage.
Leipzig, 1903.

